بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2020/HC-A/244
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: އިޢްމިއާ ޙާރިޘު މ. ސީނާ/ މާލެ
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް: ނެތް
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމިގޮތް

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް

ނިމުން ތާރީޚް: 11 ޖުމާދަލްއާޚިރާ 1445 / 24 ޑިސެމްބަރު 2023

ހައިކޯޓުގައި ފަސްއިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:

23 ރަބީޢުލް އައްވަލް 1442	
09 ނޮވެންބަރު 2020	

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: 02/RNA/2020
- ނިންމި ތަން: ސިވިލް ކޯޓު
- ބާވަތް: ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އުވުންބަލައި ނިންމިގޮތް
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް: 30 ޖަނަވަރީ 2020
- ނިމުނު ތާރީޚް: 18 ފެބްރުއަރީ 2020

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

އިޞްމާއީލް ޒާހިރު ދ. ސީނާ/ ކ. މާލެ

ޤާނޫނީ ވަކީލް:

ޑރ. މަރްޔަމް ޝުހާނާ، ޝުހާނާ އެންޑް ކޯ.އެލް.އެލް.ޕީ

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް

ނެތް

މަދަނީ- ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އުވުންބެލުން- ދަޢުވާ ހުށަހެޅި ފޯމު ނޫން އެހެން ފޯމަކުން މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށް އެދުން- ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމްގެ ރައުޔު:

މައްސަލައިގެ ތަޢާރުފު:

1. މިއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމިގޮތް" އެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި މާލެ، މ. ސީނާ އިޖުމާއާ ޖާރިރު[1] (މީގެ ފަހުން "އިސްތިއުނާފުވާ ފަރާތް" ނުވަތަ "އިޖުމާއާ ޖާރިރު") ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުމުން މި ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/HC-A/144 ޤަޟިއްޔާއިން ބެލި އިސްތިއުނާފީ މައްސަލައިގެ ނިޔާއެވެ.

2. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތެއްގެ ގޮތުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށްފައި ނުވެއެވެ.

މައްސަލައިގައިކަން ހިނގާފައިވާގޮތް:

3. ވަގުތު އޮންލައިން އާއި، ސ. ހިތަދޫ/ ޖަޒީރާވިލާގެ، މުޝަރަފު ހަސަން ދީދީ އަދި ލ. ގަން / ތުނޑި، ޓޮންޑަނިވިލާ، އާދަމް ނަވާޒުގެ ފަރާތުން އިޖުމާއާ ޖާރިރުގެ އަބުރާބެހި، ފުރައްސާރަކުރާ ޤަބީލުގައި ނަފްސާނީގޮތުން ތޮރާނިކުރުމަށްޓަކައި، އެ ޚަބަރުތަކުން ހުއްޖަތްކަމަށް އެފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ އަރުވައި ނަގައިދިނުމަށާއި، އެ ޚަބަރުތަކަށް މަޢާފަށް އެދި އާންމުކޮށް ދީދިނުމަށް މި ފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ އަރުވާލައިދިނުމަށާއި، ފުރައްސާރަކޮށްފައިވާ ކޮމެންޓްތަކާއި ލިޔުންތައް ފޮހެލުމަށް އެފަރާތްތަކުގެ މައްސަލަ އަރުވާލުމަށް ދިނުމަށާއި، އަދި މި ފަރާތްތަކަށް ކޮށްފައިވާ ޤަރާރުތަކުގެ ތަޞްވީރު ޖިނާއީ އުސޫލުން ކަންކަމާއި ދިނުމަށާއި، އެ ޤަރާރުތަކުގެ ސަބަބުން ލިބިފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދި އިޖުމާއާ ޖާރިރުގެ ފަރާތުން ވަގުތު އޮންލައިން އާއި މުޝަރަފު ހަސަން ދީދީ އަދި އާދަމް ނަވާޒުގެ މައްޗަށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު B3-01 'މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކުދި މައްސަލަތަކާއި އަވަސްނިޔާގެ މައްސަލަތައް ބަލާ ޖުޑީޝަރީ މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު' ން ސިވިލް ކޯޓަށް

[1] ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A041135

ދަޢުވާއެއް ހުށަހެޅިއެވެ.[2] އެ ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-REG/2020/05 (21 ޖަނަވަރީ 2020) "ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން" ގައި ނިންމާފައިވަނީ؛

"އިޖާރާ ޢާރިޟުގެ ފަރާތުން ވަކީލު ޙާޟިރުވެއިން އާއި، ސ.ހިތަދޫ ޖަބަލްތާރިޤުމާގެ މުޝަރަފު ޙަސަން ދީދީ އަދި ޢ. ޙަސަން ދީދީ، ޝާންދާރީ އާދަމް ނަވާޒުގެ މައްސަލަ ދަޢުވާކުރުމަށް އެދިގެން ހުށަހަޅާފައިވާ މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކޮދި މައްސަލަތަކާއި އަލަށްނިޔާގެ މައްސަލައެއް ބާރު ޖީލުނަރަން މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-01) އާއި ގުޅޭގޮތުން ދަންނަވަމެވެ.

ދަޢުވާލިބުމުގައިވާ މައްޗަށްދާއޮތުމަކުން މި ދަޢުވާގައި ދަޢުވާކުރައްވާ ފަރާތްތަކުން ދަޢުވާކުރާ ފަރާތުގެ އަބުރާބަހި ފުރައްސާރަކޮށް، ޒަޚުމުގައި ނަފްސާނީގޮތުން ތަކުލީފުދެއްވުމާއި، އެފަދަ ޢަމަލުތަކުން ހުއްޖަތުން އަމުރެއް ނެރެދިނުމަށާއި، އެއަމުރުތަކުގެ މައްޗަށް ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން މަޢާފަށް އެދި އާންމުކުރުމަށާއި ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތުން ކޯރުފައިވާ އަދަބުދޭކަމުގެ ތަޢްލީމީ ދިނުމާ އެފަރާތުން އުނގެނުމަށްޓަކައިކަމުން ކަސްދަކުރާ، އެކަމުގެ ސަބަބުން ލިބުނުއާއި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމަށް ކުރެވެފަސަތުގެ ހުރި ދަޢުވާއެއްކަން އެނގޭން ތަންތަނުތް، މިބާވަތުގެ މައްސަލަތަށް ހުށަހާޅަ އަބުރާ ބެހުމުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-04) އިން ކަމަށާއި، މިހާރު ހުށަހަޅާފައިވާގޮތަށް މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކޮދި މައްސަލަތަކާއި އަލަށްނިޔާގެ މައްސަލައެއް ބާރު ޖީލުނަރަން މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-01) އިން ބަލައިގަނެވެން ނޫނީ މައްސަލައެއް ނުންކުރަން ނިންމާ، ދަޢުވާފޯމު ރައްދުކުރީމެވެ."

4. ބޭނުމުން ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން ރަނގަޅު ނޫންކަމަށްބުނެ އެ ނިންމުން އަލުން ބަލައިދިނުމަށް އެދި، އިޖާރާ ޢާރިޟުގެ ފަރާތުން ރަޖިސްޓްރާގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައިދިނުމަށް އެދި ސިވިލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުން[3] އެނިންމުން މުރާޖަޢާކޮށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމި ގޮތް" ގައި ނިންމާފައިވަނީ އެންނަނިވި ގޮތައިންނެވެ.

---

[2] 05 ޖަނަވަރީ 2020 ގައި.

[3] ރަޖިސްޓްރާރު ނިންމުން އަލުން ބަލައިދިނުމަށް އެދޭ ފޯމުގައި މައިގަނޑު ގޮތުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ރަޖިސްޓްރާރު ނިންމާފައިވާ ގޮތަކީ އަދަބުދޭ ބާވަތުގެ މައްސަލައެއްގެ ގޮތުގައި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދޭ ކަމަށާއި ނަމަވެސް ދަޢުވާގައި އެދިފައިވާ ބައިވަރު ބަދަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ބަދަލަކީ މިފަދަ މައްސަލަތަކުގައި ދަޢުވާގައި ހުށަހެޅުމަށް އެދޭ ނިޔާގެ ބާވަތްތަކެއް ކަމަށާއި، ދަޢުވާގައި ހުށަހަޅާފައިވާ ހަމައެކަނި އަބުރާ ބެހުމުގެ މައްސަލައެއް ނޫންކަމަށާއި ބެހުމުގެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދޭ މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-04) ބޭނުން ނުކުރަން ސަބަބެއް ނެތްކަމަށެވެ.

" ދެންފަހެ، ބަންޑުވިރިއަރ ގޮތްގެ މައްސަލަ މ. ސިނާ އިޖުރާއާ ޢާރިޟުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުން ބެލުމުގެ މިމައްސަލައިގައި ރަޖިސްޓްރާރ ނިންމާފައިވާ ގޮތް އުސޫލުތަކަށް ބެލެވޭން ސަބަބީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމައެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި ރަޖިސްޓްރާރގެ އެ ނިންމުމަކީ ބާޠިލްކޮށްދިނުން."

5. މި އިސްތިއުނާފުގައި ބަލާފައި މިވަނީ ބަޔާންކުރުމުން ފަދައިން "ސިވިލް ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރާރ ގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމި ގޮތް" އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އަދި އިޖުރާއީ ގޮތުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައެވެ.

އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާތައް:

6. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމިގޮތް" ނިންމާފައިވަނީ، ސަބަބީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށްބުނެ، އެނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އިޖުރާއާ ޢާރިޟުގެ ފަރާތުން އަންނަނިވި ނުކުތާ ފާހަގަކޮށް ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ވާހަކަ ދައްކަވައިފައެވެ. އެ ނުކުތާތަކަކީ؛

6.1. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައަކީ، 3 (ތިނެއް) ބޯވަޅެއްގެ tort ހިމެނޭގޮތަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ތަޙުޤީޤު މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ދަޢުވާއެއް ކަމުން، ހަމައެކަނި އަބުރުބުރުގެ ދަޢުވާއަކަށް އެ ދަޢުވާ ފައިދާކޮށްދިނުމަށްވާތީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާސާ:

7. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކަތަކުގައި ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި ބުނެފައިވަނީ، މި މައްސަލައަކީ، ތިޔޮ ތިން ބޯވަޅެއްގެ tort ހިމެނޭ ގޮތަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ދަޢުވާއެއް ކަމުން، މި ދަޢުވާގައި އަބުރުބުރުގެ

މައްސަލަ(defamation)އާއި، ފުރައްސާރައާއި (harassment)، ނަފްސާނީ ތަކުލީފުދިނުން (intentional infliction of emotional distress) މި ތިން ބާވަތް ހިމެނޭ ގޮތަށް ދަޢުވާއެއް ހުށަހަޅާފައިވުމުން، މިއީ އަބުރާ ބެހުމުގެ މައްސަލައަކަށް ފައިދާކޮށް އަބުރާބެހުމުގެ މައްސަލަތަކުގެ ގޮތުގައި އަބުރާ ބެހުމުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދި ހުށަހަޅާ ދަޢުވާ އެ މައްސަލަ ހުށަހަޅަން ޖެހޭނީ ކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީފައި ވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ހިލާފަށްކަމަށެވެ. އަބުރާބެހުމާއި ގުޅޭގޮތުން ދަޢުވާ ހުށަހެޅުން ވަކި ދަޢުވާ ފުރުޞަތު ސިވިލް ކޯޓުގައި އޮތް ނަމަވެސް ފުރައްސާރަކުރުމާއި، ނަފްސާނީ ތަކުލީފުދިނުން މި ހިމެނޭ އެހެނިހެން މަދަނީ މައްސަލަތަކުގެ ތެރޭގައި ކަމަށާއި، މި މައްސަލަ އަބުރާބެހުމުގެ ޤާނޫނުން ހުށަހަޅައިފި ނަމަ ދެން ހުރި ބައިތަކެއް ހިމެނެނީތޯ؟ ނުވަތަ ނުހިމެނެނީތޯ؟ ހަމައެކަނި މި ފައިދާވެގެން މި ދަރީ މި އަބުރާބެހުމުގެ ބަޔަން އެކަށީގެންވާކަމެވެ. ސިވިލް ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުމުގައި މައްސަލަ ބަލައިނުގަނެވޭނީ ނިންމި ސަބަބެއް ކަމަށް ފާހަގަ ކޮށްފައިވަނީ މިއީ އަބުރާބެހުމުގެ މައްސަލައެއްކަމަށެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ފުރައްސާރަ ކުރުމާއި، ނަފްސާނީ ތަކުލީފުދިނުމަކީ، އަބުރާބެހުން ޤާނޫނީކަމާއި، އަބުރާބެހުމަކީ، ޖިނާއީ ސްޓޭޓްޕްރޮސެކިއުޝަން ނުވަތަ ބޮޑު ބަރަކުން އެއީ ޓޯޓު ކަމުގައި ވާނަމަ ޖިނާއީ އަބުރު ގެއްލޭ ކަމަކަށްވުން ކަމަށާއި، ފުރައްސާރަ ކުރުމަކީ، އެ ބޭނުން ބަރަކުން ކުރާ ކަމަކުން ދިޔަކަން ނަފްސާނީ ގޮތުން ތަކުލީފު ދިނުމަކީ ޑިސްޓްރެސްގައި ފުރައްސާރަ ކުރުންކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދެކޭގޮތް:

8. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އިތުރުވައިވަސް، ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން[4] އަލުން ބެލި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 ނިންމުމަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް

[4] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-REG/2020/05 (21 ޖަނަވަރީ 2020) "ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން"

ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށާއި، އަދި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި ރަޖިސްޓްރީކޮށް، އަދި މައްސަލައާމެދު ވީހާވެސް އަވަހަކަށް ގޮތެއް ނިންމުމަށް ސިވިލް ކޯޓަށް އަންގައި ދިނުމަށެވެ.

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް:

9. މި އިސްތިއުނާފު ބަލައިގަނެވިފައި ވަނީ، މި މައްސަލައިގައި ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމިނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ބެލޭ ނުކުތާގެ މައްޗަށެވެ.

10. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންކުރަނީ؛

" އިދާރީ ގޮތުން އަޅާ ފިޔަވަޅެއްގެ ސަބަބުން އެއްވެސް މީހެއްގެ ޙައްޤަކަށް ނުވަތަ އެއްވެސް ބައެއްގެ ޙައްޤަކަށް، ނުވަތަ މުޞްލަޙަތުގެ ޙައްޤަކަށް އުނިކަމެއް ލިބިއްޖެކަމަށް ފެނިއްޖެނަމަ، އެ ކަމެއް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު އެ މީހަކަށް ނުވަތަ އެ ބަޔަކަށް ނުވަތަ އެ ކަމުން ސީދާގޮތުގައި އަސަރު ފޯރާފައިވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ."

މިފަދައިންކަން އެނގެން އޮވެއެވެ.

11. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައަކީ، 3 (ތިނެއް) ބާވަތެއްގެ tort ހިމެނޭގޮތަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ތަފްޞީލީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ދައުވާއެއް ކަމަށާއި، ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމިނިންމުމުގައި އެ ދައުވާ ހަމައެކަނި އަބުރާބެހޭ ދައުވާއަކަށް ޙަސްރުކޮށްފައިވާ ކަމަށާއި އޭގެ ސަބަބުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ލިބޭ ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު، ހަނިކުރެވިފައިވާ ކަމަށެވެ.

12. މިމައްސަލައިގައި ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު B3-01 'މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކުދި މައްސަލަތަކާއި އަވަސްނިޔާގެ މައްސަލަތައް ބަލާ ޑިވިޜަނުން މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު' ން ހުށަހެޅި ދައުވާއާ ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-REG/2020/05 (21 ޖަނަވަރީ 2020) "ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން" ގައި ކަނޑައަޅާފައި ވަނީ؛

"އިޖްތިމާޢީ ޙާލަތުގެ ފަރާތުން ވަގުތީ އޮންލައިން އާއި، ސ.ހިތަދޫ ޖަޒީރާގެ މުސްތަޤްބަލް ބަސަވަން ދީދީ އަދި ޓ.
ގެން މުނިޒް، ޑާންޓަރީ އާދަމް ނަފާޒުގެ މަހުކަމަށް ދައުލަތުގެ ޢަމަލުތަކުގެ އެދިގެން ހުށަހަޅާފައިވާ މުރާޖާއި ފައިސާއާބެހޭ
ކުރި މަސްއަލަތަކާއި އަމަލުކުރާގެ މަސްއަލަތަކަށް ބަލާ ޗީފް ޖަސްޓިސް މަސްއަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-01) އާއި
ގެއްލުމުން ދަރަނިވެރިވެ. ދައުލަތުގެ މައްސަރުގެ ހުރިކަމަށް <u>މިދައުލަތަށް ދައުލަތައްދުވާ ފަރާތްތަކުން ދައުލަތުގެ</u>
<u>ފަރާތުގެ އަޅުގަނޑު ފުރައްސާރަކޮށް، ފެށުމަށް ނަފްސާނީގޮތުން ތެރެހުންނަތީ، އޮފީސް ޢަމަލުތަކާއި ހުއްޖަތުން</u>
<u>އަމުރެއް ނުރައްކާތެރި، އެއްބަސްވުންތައް މައްސަލަ ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުރި އެންމެ ކުރިމަތިލާ ދައުލަތުގެ</u>
<u>ފަރާތުން ކޮންމެ ޢަމަލުތައް ތަޞްދީޤް ދިނުމާ އެފަރާތުން އެކުލަވާލެވޭ ކަނޑައަޅާ، އެކަމުގެ ސަބަބުން</u>
<u>ލިބިފައިވާ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމަށް ދައުލަތުގެ ދަށުން އޮތްގޮތް އެންމެ ރަނގަޅު،</u> މިބާވަތުގެ މައްސަލައެއް
ހުށަހަޅަނީ އަޅުގަނޑު ބޭރުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-04) އިން
ކަމަށާއި، މިގޮތަށް ހުށަހަޅާފައިވާ މުއްދަތު ފައިސާއާބެހޭ ގެއްލުމަށް މައްސަލަތަކާއި އަމަލުކުރާގެ މައްސަލައެއް ބަލާ
ޗީފް ޖަސްޓިސް ހުށަހަޅާ ފޯމު (B3-01) އިން ބަލައިގަނެވޭނެ އެއް މައްސަލައެއް ނުންކަމަށް ނިންމާ،
ދައުލަތުގެ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރޭގައެވެ."

މިގޮތުއިންނެވެ.

13. އެނިންމުން އަލުން ބަލައިދިނުމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން، އެ ކޯޓުން ނިންމި
އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައި މިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާގެ ނިންމުން އަލުންބެލުމައި
ނިންމިގޮތް" ގައި ކަނޑައަޅާފައި ވަނީ، ރަޖިސްޓްރާރު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަށް ބަދަލު ގެންނަންޖެހޭ ތަންތަނެއް
ނެތްކަމަށެވެ. ރަޖިސްޓްރާރު ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަށް ބާޠިލުކުރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންކަން އިސްތިއުނާފު
ކުރެވިފައި މިވާ ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން އަލުންބެލުމައި ނިންމިގޮތުގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައި ދަށުކޯޓުގެ ފާސި
ފާހަގަކޮށްފައިވާއިރު، ބާރުންކޮށްފައި ވަނީ؛

10.1 އިޖުމާޢާ ޙާރިޖުގެ ފަރާތުން 05 ޖަނަވަރީ 2020 ގައި ޗާރޓަރގައި މައްސަލައިގެ ބާވަތް
ބާރުންކުރުމަކާނުލާ ހުށަހަޅާފައިވާ މުއްދަތު ފައިސާއާބެހޭ ކުރި މައްސަލަތަކާއި އަމަލުކުރާގެ

މަސްއަލަތައް ބަލާ ޑިވިޜަން މަސްއަލަ ހުށަހަޅާ ފޯމަކީ އިބްތިދާއީ ޝަރީޢަތުގެ ދަޢުވާކުރި ފުރައްސާރަކަން ނަފްސާނީގެއްލުން ތަޙައްމަލުކުރަންޖެހުމާއި، އެއަށްވުރެ ހުކުމްތަކުގައި އެއަދަބުތަކަށް މަޤާމުން އެދި ޤާނޫނުގެ ދަށުން، ފުރައްސާރަކަން ކޮންމެވެސް ގޮތަކުން ދިފާޢުކުރެވޭ ފުރުޞަތު މަދުވާކަމުން ދެންނެވި އަހަރުމެންގެ، އެ އަދަބުތަކުގެ ބަލައިނުލެވޭ ޖިނާއީ އެފަދަ ކަންކަމުގައި އެއަދަބުތަކުގެ ސަބަބުން އިޖުލާސް ޗާރިޓުގެ ބަޔާނުގައި ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމުގެ ދަޢުވާތަކާއި އެއް ދިފާޢުގެ ފުރުޞަތު ފަދަ ކަންކަން ހިމެނޭކަމާއި، ދެފަރާތުގެ ކަމުގެ ދިފާޢުގެ ވަކީލުން އެކަމަށް ބަލާލެއްވުމުގެ ފުރުސަތު، ހުކުމްކުރުމަށް މަސްއަލަފައިލާ ދަށުވާ ފުރުޞަތު 7 ވަނަ ނަންބަރުން އެނގެން އޮންނަނަކަމުގައި؛

10.2 ސިވިލް ކޯޓުގެ މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކުދި މަސްއަލަތަކާއި އަވަސްނިޔާގެ މަސްއަލަތައް ބަލާ ޑިވިޜަން މަސްއަލަ ހުށަހަޅާ ތަފާތު 05 (ފަހެއް) ފޯމު ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމާއި، އަބުރާބުރުދުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމުގެ ދަޢުވާތަކަށް B3-04 ފޯމު އެޑިވިޜަނުގައި ހުށަހަޅަންވީ ފޯމުކަމާއި، މުދަލާއި ފައިސާއާބެހޭ ކުދި މަސްއަލަތައް ބަލާ ޑިވިޜަން މަސްއަލަ ހުށަހަޅާ ތަފާތު 03 (ތިނެއް) ފޯމު ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަމުގައި، އަބުރާބުރުދުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމުގެ ދަޢުވާތަކަށް B2-03 ފޯމު ހުށަހަޅަންވީ ފޯމުކަމާއި، އަބުރާބުރުދުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމުގެ ގޮތުން ކުރިއަށްދާ އެ ދަޢުވާއަކީ އެއްކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގައި ކަނޑައެޅިފައި އޮތް ފޯމުންކުރު B3-04 ނުވަތަ B2-03 ފޯމުންކުރު ފޯމުކަން ހުށަހަޅަންޖެހޭ ކަމެއް ސާފު އެކުލެވިގެންވާ ދަޢުވާއެއްކަން އެނގެން އޮންނަ ދަރުކާޓުގެ ފާސް ފޯރަމެއްގެ ކޮންޓްރެކްޓާކަން އެނގުމުން އެނގެއެވެ.

14. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދަޢުވާއާ ގުޅޭގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރާރ ނިންމިނިންމުމާއި އަދި އެނިންމުން އަލުންބަލައި ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމިނިންމުމަށް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި ދަޢުވާ ހުށަހަޅާފައިވާ ގޮތަށް ކުރިއަށް ގެންދެވެން ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައިފައި ވަނީ، ހުށަހެޅި ދަޢުވާއާގުޅޭ މައްސަލަތައް ހުށަހެޅުމަށް އެ ކޯޓުގައި ފޯމެއް ޚާއްޞަ ކުރެވިފައި ވާއިރު، އެ ފޯމަކީ އެ ކޯޓުގައި ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އިޖުރާއަތާ އެއްގޮތަށް ހުށަހެޅިފައިވާ ފޯމަކަށް ނުވާތީއެވެ. އަދި ދަފްތަރުކުރަން ހުށަހެޅުން ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ ބައިތަކެއް އެފަދައިން ފާހަގަކޮށް އެ ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކަށް ހުށަހެޅުމަށް ޚާއްޞަ ކުރެވިފައިވާ ފޯމު ކޮބައިކަން ކޯޓުން އިޢުލާނު ދީފައިވާކަން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމުން އެނގެއެވެ. އެ ދަފްތަރުގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް ބައެއް ދަފްތަރިން އުނިކޮށް އެފަދައިން ނިންމާފައި ނުވާކަން ފެނެއެވެ.

15. މިގޮތުން އަމަލުކުރަމުންދާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިން ސިވިލް ކޯޓާއި އަދި އެހެންވެސް ކޯޓުތަކުގައި އަމަލުކުރަމުންދިޔަ އުސޫލުތަކަށް ބަލާއިރު، އެ ކޯޓުތަކުން ބައެއް ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކާ ގުޅޭގޮތުން ޚާއްޞަ ފޯމުތަކުން މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގެ ނިޒާމު ކޯޓުތަކުގައި ޤާއިމުވެ އެފަދައިން އިސްތިޢުމާލުކޮށް ކޯޓުތަކުން ހަމަޖެއްސެވިފައިވެއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓާއި ހައިކޯޓުގެ އިސްތިޢުމާލުކޮށް ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު ވެސް މިކަންކަން މިފަދައިން ހުރިކަން ކޯޓުގެ ގަވާއިދުތަކުން އެނގެން އެބަހުއްޓެވެ. އަދި ސިވިލް ކޯޓުން އަމަލުކުރަމުން ދިޔަ އުސޫލަށް ބަލާއިރު،[5] ވަކި ވަކި ބާވަތްތަކުގެ މައްސަލަތައް ބެލުމަށް ވަކި ޗެކްލިސްޓް ކަނޑައަޅައި ވަކި ވަކި ބާވަތްތަކުގެ ދަޢުވާ ހުށަހަޅަން ފޯމު ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާކަން އެނގެއެވެ. ހަމައެހެންމެ މިގޮތުން އަމަލުކުރަމުންދާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ދަށުން ވެސް ވަކި ބާވަތްތަކުގެ ދަޢުވާތައް ހުށަހަޅަން ވަކި ފޯމުތަކެއް ކޯޓުތަކުގައި ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާކަން އެނގެއެވެ. މިފަދަ އިޖުރާއަތުތަކަކީ އެ ކޯޓެއްގައި ހިންގަންޖެހޭ ޝަރީޢަތް ހިންގުމުގައި އިތުރު އިންތިޒާމުކޮށް ހަމަޖެއްސުމަށް ފަސޭހަކުރުމުގެ ބޭނުމުގައި

[5] ޚާއްޞަ ޕްރޮސީޖަރުގައި ބެލޭ ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާ ދަޢުވާތަކާއި ހުށަހަޅަންވާނީ ދަޢުވާ ނަމޫނާ މައްސަލަ ހުށަހަޅަން ކަނޑައަޅާފައިވާ ފޯމުތަކުން ސިވިލް ކޯޓުން ދަޢުވާ ނަމޫނާ މައްސަލަ ހުށަހެޅުމާއި ޝަރީޢަތް ހިންގުމުގައި އަމަލުކުރާނެ ގޮތުގެ އުސޫލުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

ހަމަޖެހިފައި އޮންނަ އުސޫލުތަކެވެ. މިއީ އެކޮޅެއްގެ އިޚްތިޔާރުތަކުގައި ހަމަޖެހިފައި އޮންނަ ކަންކަމެވެ. މިފަދައިން ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައި ހުންނަ އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަށް ޤަވާޢިދުތަކުން އެނގުމަކީ އާދޭ ޢަދުލުގައި އިންސާފު ކުރުމަށް ހުރަސް އެޅުން ކަމަށް ބެލޭނެ ހަމައެއްނެތެވެ.

16. މި މައްސަލައަށް ބަލާއިރު، ދަޢުވާކުރުން ހުށަހެޅި ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް ބައެއް އެ ކޯޓުން ބެލުންތެރިކަމަށް އެ ކޯޓުން ކަނޑައަޅައިދީފައި ނުވެއެވެ. އެ ދަޢުވާގައި ހިމެނޭ އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ހިމަނާފައިވާ އެއްވެސް ބައެއް ދަޢުވާއިން އުނިކުރުމަށް ވެސް އަންގާފައެއް ނުވެއެވެ. މިމައްސަލައިގައި ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ހުށަހަޅަންޖެހޭ ގޮތުގެ އިޖުރާއީ ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެކެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ނިންމުމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ ޙައްޤެއް ގެއްލުވާލާ ނިންމުމެއް ކަމަށް ބެލޭނެ ހަމައެއް އޮތްކަމަށް ނުފެނެއެވެ.

17. ދަޢުވާގެ ފަރިޔާދު އިޚްތިޔާރުގެ ބޭނުންކުރި ގޮތުގެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފަށް ކޯޓަކުން ވަކިވާ ބާރުލިބިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަޙްމަދު[6] ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިމައްސަލައިގައި ދަޢުވާކުރުން ނިންމާފައިވާ ގޮތުގެ މައްސަލަ އިސްތިއުނާފު ކޯޓުން ވަންނަންޖެހޭ ފަދަ ސަބަބެއް އޮތްކަމަށް ނުފެނެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ބަލަންޖެހޭފަދަ ސަބަބެއް މިއިސްތިއުނާފުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައެއް ނުވެއެވެ.

[6] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2022/SC-A/51 ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެ ބާރަށްޓަކައި؛ (ހ) ދަޢުވާގެ ފަރިޔާދު ގޮތް ނިންމީ ރަނގަޅު ނޫން އުސޫލަކަށް ބިނާކޮށްގެން ކަމަށްވުން ނުވަތަ ދަށު ކޯޓުގެ ފަރިޔާދު އިޚްތިޔާރުކުރި ގޮތް ނިންމުމުގައި ކަމާބެހޭ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވުން؛ (ނ) ދަޢުވާގެ ފަރިޔާދު އިޚްތިޔާރުކުރިގޮތް ނިންމުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރި ވާހަކަތަކުގައި ހަޤީޤަތް ދަޢުވާގެ ފަރިޔާދަށް އަރިވެފައި ނުވުން؛ (ރ) ދަށު ކޯޓުގެ ފަރިޔާދު އިޚްތިޔާރުކުރި ގޮތް ނިންމުމުގައި މައިގަނޑު ވާހަކައަކަށް ނުވަތަ ކަމަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައިނުވުން؛ (ބ) ދަޢުވާގެ ފަރިޔާދު އިޚްތިޔާރުކުރި ގޮތުގެ ސަބަބުން އެކަށީގެންނުވާ ކަމެއް ނުވަތަ ބޭއިންސާފުވެ ގޮސްފައިވުން.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަގޮތް:

18. ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކަށް ޢުދަރުވެރިން ހުކުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ނުކުތާތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމިގޮތް" ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ފަދަ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަރިޔާދު މުރާފަޢާތު ނިޔާބުގެ ޚަރަދު:

19. މި މައްސަލައިގައި ފަރިޔާދު މުރާފަޢާތު ބުރަދަމުގެ ޚަރަދެއް އަރާހަން ބާއިދުކުރަމެވެ.

ފަރިޔާދު މުރާފަޢާތު ފައިސަވާގެ ޚަރަދު

20. މި މައްސަލައިގައި ފަރިޔާދު މުރާފަޢާތު ބުރަދަމުގެ ޚަރަދެއް އަރާހަން ބާއިދުކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބާރުންކޮށްދިނުން:

21. މި ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހައްޤު މައްސަލައިގެ ފަރާތްތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ޤަޟިއްޔާ ނިންމާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[7] މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓް ހަވާލުކުރުމާ ނުވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ތާރީޚަކީ، ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓް ހަވާލުކުރެވުނު ތާރީޚުންނެވެ.[8] އެހެންނަމަވެސް، ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ހުކުމާ ރިޕޯޓަށް ބިނާކޮށް ފަސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[9]

1. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
2. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
3. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ޙުކުމް

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކާއި އެފަދައިން ހުކުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 02/RNA/2020 "ރަޖިސްޓްރާގެ ނިންމުން އަލުންބަލައި ނިންމިގޮތް" އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް އެދި މާލެ/ މ. ސީނާ، އިބްރާހީމް ޢާރިފުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް އެ ނިންމުމަކީ ބަދަލުގެންނަންނުޖެހޭ ސަބަބުން ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް